

University of Groningen

Opvattingen over eer gerelateerd geweld onder Turkse jongeren in Nederland

Boer, M.S. de; Jansen, W.

Published in:
Migrantenstudies. Tijdschrift voor Migratie- en Etnische Studies

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2009

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Boer, M. S. D., & Jansen, W. (2009). Opvattingen over eer gerelateerd geweld onder Turkse jongeren in Nederland. *Migrantenstudies. Tijdschrift voor Migratie- en Etnische Studies*, 25, 324-333.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Opvattingen over eer gerelateerd geweld onder Turkse jongeren in Nederland

Madeleine S. de Boer en Wim Jansen*

Inleiding

In de media is de afgelopen decennia regelmatig verslag gedaan van eer gerelateerd geweld binnen de Turkse gemeenschap in Nederland. In 2005 werden de resultaten van casusonderzoek naar ernstig eer gerelateerd geweld gepubliceerd (COT, 2005) en stelden Hirsi Ali en Bakker Kamervragen over het onderwerp. De politiekorpsen Zuid-Holland-Zuid en Haaglanden hebben in de 'pilot eerwraak' 250 zaken bestudeerd waarbij eer gerelateerd geweld mogelijk een rol speelde, waarvan negen met dodelijke afloop. De conclusie was dat het nauwelijks mogelijk is om eer gerelateerd geweld te registreren (Van der Zee, 2006: 177). Dit betekent dat we weinig weten over de exacte incidentie van eer gerelateerd geweld in Nederland. De uitkomsten van het COT-onderzoek, de pilotstudie en de Kamervragen zijn wel aanleiding geweest om eer gerelateerd geweld binnen de Turkse gemeenschap op de politieke agenda te zetten. Het gaat de politiek daarbij vooral om het bevorderen van de veiligheid van Turkse meisjes en vrouwen in Nederland. Turkse meisjes kunnen wanneer ze voor het huwelijk hun maagdelijkheid verliezen uit de familie gestoten of zelfs gedood worden; gehuwde vrouwen lopen na een echtelijke ruzie of echtscheiding de kans door hun (ex-)man bedreigd, mishandeld en soms zelfs vermoord te worden. De achtergrond van dit soort geweld moet volgens een aantal auteurs gezocht worden in cultuur gerelateerde opvattingen over eer.

In zijn proefschrift besteedt Yesilgöz onder meer uitgebreid aandacht aan cultuur gerelateerde opvattingen over diefstal en geweld. Hij onderscheidt 'gezichtsverliezende delicten' en 'niet-gezichtsverliezende delicten' (Yesilgöz, 1995: 62).

Gezichtsverliezende delicten worden als ernstig beschouwd. *Diefstal* behoort tot deze categorie en brengt grote schande over de familie als deze ontdekt wordt: de goede naam van de familie loopt in dat geval gevaar. Als iemand een dief blijkt te zijn, dan is het de taak van de familie om dit gezinslid 'her op te voeden tot een waardevol lid van de maatschappij' (Yesilgöz, 1995: 104). Görts heeft er in dit verband op gewezen dat Turken verwachten dat 'nabije relaties', vooral familie, zich verantwoordelijk voelen voor de daden van ieder familielid; een kernpunt in haar onderzoek is de sterke oriëntatie

onder Turken op het collectief (gezin, familie). Een Turkse familie zal zichzelf negatief evalueren als een van de gezinsleden zich schuldig maakt aan ‘immo-reel gedrag (zoals liegen, bedriegen of stelen)’ (Görts, 2000: 114).

De Turkse opvattingen over *geweld*, zoals Yesilgöz deze beschrijft, zijn complex. Allereerst is er de basisveronderstelling dat geweld in bepaalde situaties problemen kan oplossen. Daartegenover staat de opvatting dat het willekeurig gebruik van geweld verkeerd is. De notie over geweld hangt sterk samen met gevoelens van eer. Yesilgöz onderscheidt twee vormen van eer: *Şeref* en *namus*. Over het eerstgenoemde begrip zegt hij het volgende:

‘*Şeref* heeft betrekking op de reputatie van een man als participant in een gemeenschap. Het verwijst naar zijn vermogen om “mannelijk” adequaat, vaak met fysiek geweld, te reageren op beledigingen en aantasting van zijn bezit, op al die zaken die in die gemeenschap opgevat worden als krenking van zijn eer’ (Yesilgöz, 1995: 84).

Namus heeft te maken met de eerbaarheid van vrouwelijke familieleden. Yesilgöz omschrijft *namus* als volgt:

‘Deze term staat in verband met de seksuele gedragingen van vrouwen die onder de verantwoordelijkheid van een man vallen: zijn echtgenote en ongehuwde dochters, zijn zusters en zijn moeder. Als zij zich niet “ingehouden” en “kuis” gedragen of als er over hen in dit verband in negatieve zin gepraat wordt, is de *namus* van de man als autoriteit van de familie in het geding en dus de reputatie van de hele familie. Als belangrijkste taak van een man wordt van hem verwacht dat hij zijn *namus* tegen de buitenwereld beschermt. *Namus* is een goed bewaarde schat in de familie. (...) Door het verliezen van de *namus* wordt de familie min of meer dood verklaard. Zij kunnen geen beroep meer doen op de steun van de gemeenschap. Ze hebben een ‘zwart gezicht’ (*yüzü kara* in het Turks, *rûş* in het Koerdisch) in de samenleving’ (Yesilgöz, 1995: 84).

Losbandig gedrag of het verlies van de maagdelijkheid – *namus sous* – kan leiden tot gewelddadige represailles. In sommige gevallen kan dit zelfs de moord op een meisje of vrouw tot gevolg hebben: eerwraak. Een bekende studie is die van Van Eck (2001), waarin zij dertig zaken van eerwraak binnen de Turkse gemeenschap, in Nederland en ook in Turkije zelf, uitvoerig heeft geanalyseerd. Zij heeft hiertoe de verschillende reacties van Turkse mannen op dit soort eerverlies en de rituele aspecten van eerwraak gedetailleerd in kaart gebracht. Eer herstellend geweld was traditioneel een geaccepteerd gegeven in Turkije. Eerwraak was tot voor kort in het Turkse Wetboek van Strafrecht een delict dat voor een fikse strafvermindering in aanmerking kwam (voor de relevante passages zie Yesilgöz 1995: 85). Sinds eind 2002 is dit officieel veranderd in verband met de wens van Turkije om tot de EU toe te treden; de betreffende passages zijn uit het Turkse Wetboek van Strafrecht verwijderd. Daarmee zijn de opvattingen met betrekking tot eer gerelateerd geweld in

Turkije natuurlijk niet ook onmiddellijk veranderd. Het is de vraag in welke mate dergelijke opvattingen doorwerken onder Turkse Nederlanders.

Probleemstelling

‘Als een man met een man vecht dan vind ik het ok. Maar een vrouw slaan? Nee! Met een vrouw moet je praten, ja, met mannen ook natuurlijk. Je moet gewoon kunnen praten. Als je vrouw vreemd gaat, ja dan moet je diegene die met haar vreemd ging, pakken en je vrouw zelf ook; dat is hun namus en dat vind ik heel erg belangrijk. Maar als zij alsmaar aardig tegen mij doet en achter mijn rug om met iemand anders mee gaat: dat pik je nooit. Ja, dan kan ik wel een moord doen. Maar als ze tegen mij zegt: ‘Ik houd niet van je, et cetera’; ok, dan gaan we scheiden’ (Turkse jongen, geboren in Nederland).

Uit het onderzoek van De Boer (2008) blijkt dat Turkse jongeren (van 14 tot 18 jaar oud) significant andere opvattingen over het gebruik van geweld hebben dan Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse en autochtone jongeren, wanneer het gaat om de eigen eer of de eer van de familie. Zij vinden over het algemeen het gebruik van geweld in eer gerelateerde kwesties meer acceptabel en bepleiten gemiddeld een lichtere straf in deze kwesties dan de andere jongeren. De gegevens die De Boer voor haar onderzoek heeft verzameld zijn slechts geanalyseerd op het niveau van de vijf genoemde etnische groepen als geheel. Er is door haar bovendien geen onderscheid gemaakt tussen jongeren die in Turkije zijn geboren en op latere leeftijd naar Nederland verhuisd zijn en Turkse jongeren die in Nederland zijn geboren en opgegroeid. In dit artikel staat de vraag centraal, *of de gevonden verschillen in de opvattingen over eer gerelateerd geweld tussen Turkse jongeren in Nederland en autochtone jongeren blijven bestaan, indien rekening wordt gehouden met de lengte van de verblijfsduur in Nederland.*

Over het antwoord op deze vraag kan men op basis van eerder verricht onderzoek en theorievorming verschillende verwachtingen hebben. Deze verwachtingen komen in de volgende paragraaf aan de orde. De beleidsrelevantie van de onderzoeksvraag is evident. Indien zou blijken dat jongeren van Turkse afkomst in de loop der jaren convergeren naar gemiddelde Nederlandse opvattingen over eer en hieraan gerelateerd geweld, dan moet het beleid zich vooral richten op de eerste generatie. Mochten opvattingen over eer en eer gerelateerd geweld persistent zijn binnen de Turkse gemeenschap in Nederland, ook na een relatief langdurig verblijf in Nederland, dan is beleid vereist dat zich richt op de Turkse gemeenschap als geheel.

Mogelijke verwachtingen

Er zijn verschillende argumenten te noemen die de verwachting rechtvaardigen dat opvattingen over eer en eer gerelateerd geweld onder Turkse jongeren in

Nederland niet veranderen onder invloed van een jarenlang verblijf in Nederland. Zo is bekend dat in de Turkse gemeenschap in Nederland de sociaal-culturele oriëntaties die zijn verbonden met het herkomstland een vrij hoge mate van persistentie hebben (evenals binnen de Marokkaanse gemeenschap; zie Dagevos & Schellingerhout, 2003). Het is denkbaar dat deze persistentie bij uitstek geldt voor een diepgewortelde waarde als (familie-)eer en daaraan gerelateerde opvattingen over geoorloofd gebruik van geweld. Renate van der Zee geeft in haar boek over eerwraak in Nederland enkele overtuigende voorbeelden van het in stand blijven van 'traditionele' Turkse waarden op dit punt in de Turkse gemeenschap in Nederland (Van der Zee, 2006: 76-77 en 132-133). Het kan zelfs zo zijn dat opvattingen over eer en geweld in Turkije meer veranderen dan onder geëmigreerde Turkse gemeenschappen; een zekere 'verstening' van traditionele sociaal-culturele oriëntaties, meegenomen uit het land van herkomst, is immers een bekend verschijnsel. Dit is onder meer ook aangetoond voor Nederlandse immigranten in Australië (Elich, 1987). Ervaringen en levenswijzen in het gastland kunnen eraan bijdragen dat jongeren 'kiezen' voor een sterke gerichtheid op waarden en opvattingen uit het herkomstland (van de ouders). Mogelijke factoren zijn: de invloed van stereotypering en stigmatisering door 'anderen' (met name de dominante etnische groep in het gastland); sterke sociale en culturele gerichtheid op de transnationale gemeenschap van Turken in Nederland (en in buurlanden); en in het Turkse geval ook de zeer sterke familiebinding (zie bijvoorbeeld Görts, 2000). Voorgaande overwegingen leiden tot de volgende verwachtingen: *'Er is een verschil tussen Turkse en autochtone jongeren in hun opvattingen over eer gerelateerd geweld en de passende straffen, en dit verschil blijft bestaan onafhankelijk van de verblijfsduur in Nederland van de betrokkenen.'*

Men zou echter ook met recht kunnen verwachten dat de opvattingen van Turkse jongeren over eer en eer gerelateerd geweld meer gaan lijken op die van autochtone jongeren naarmate zij langer in Nederland wonen. Het socialisatiemodel van Schröder et al. (1976), dat ook is toegepast door Dialektopoulos (2003) in zijn studie onder Griekse leerlingen in Nederland, is dan een bruikbaar startpunt. Dialektopoulos concludeert dat kinderen die in het gastland zijn geboren (en trouwens ook kinderen die voor hun tweede levensjaar daarheen zijn verhuisd) een emotionele binding met het gastland ontwikkelen, meer conform de waarden en normen van het gastland gaan denken en zich gaan identificeren met de 'Fremdkultur'. Het socialisatiemodel leidt tot de volgende verwachting: *'Naarmate Turkse jongeren langer in Nederland wonen, lijken hun opvattingen over eer gerelateerd geweld en de passende straffen meer op die van autochtone jongeren hierover.'*

Gowricharn (2002) heeft erop gewezen dat zich tegelijkertijd processen van differentiëring voordoen en processen die juist de groepsvorming versterken. Differentiëring vindt plaats door verschillen binnen een groep in sociale mobiliteit en in (individuele) keuzen voor bepaalde leefstijlen en activiteitenpatronen. Groepsvorming kan versterkt worden via de ontwikkeling van transnationale gemeenschappen of via processen van etnisering, bijvoorbeeld

door identificatie met godsdienst of door al dan niet vermeende stereotypering en uitsluiting door andere groepen.

Vanuit een dergelijke constructivistische benadering valt te verwachten dat de groep van Turkse jongeren met een langere verblijfsduur in Nederland veel gedifferentieerder is in opvattingen over eer en aan eer gerelateerd geweld dan de groep die hier relatief kort woont. Op basis van deze nadruk op differentiatie kan er vanuit het constructivistisch perspectief geen eenduidige voorspelling over de ontwikkeling in de verschillen in opvattingen over eer gerelateerd geweld en de passende straffen tussen Turkse en autochtone jongeren worden geformuleerd.

Onderzoeksopzet en data

De gegevens die in dit artikel worden benut, zijn ontleend aan een veel meer omvattend databestand dat is verzameld in het kader van het onderzoek van De Boer (2008). Het gaat om gegevens die van 2001 en 2003 zijn verzameld op een tiental vmbo-scholen in drie Nederlandse steden (Utrecht, Almere en Rotterdam). De steden zijn gekozen op grond van gegevens over allochtone bevolkingsspreiding in Nederland (CBS Statline, 2000). Gezocht is naar steden die wat betreft leefstijl een zekere differentiatie vertonen en waar veel allochtonen wonen. Zo is Almere meer een slaapstad, Utrecht overheersend een studentenstad en Rotterdam een grote industrie- en havenstad. De keuze voor vmbo-scholen heeft ermee te maken dat de overgrote meerderheid van de allochtone jongeren in dit schooltype te vinden is (70% van de totale middelbare schoolgaande Nederlandse jeugd bezoekt het vmbo). Deze twee condities (verschillend type steden en het vmbo) versterken het representatieve karakter van dit onderzoek. Binnen elke school werden alle derdeklassers in het onderzoek betrokken; de derde klassen vmbo bevatten de grootste groep 15-16-jarigen (maar ook 14-jarigen en een kleine groep 17-18-jarigen). Het ging in het onderzoek om de opvattingen van Antilliaanse, Surinaamse, Marokkaanse, Turkse, en autochtone jongeren over diefstal, geweld en straf.

Het onderzoek kende een kwantitatieve en een kwalitatieve component (De Boer, 2008: 39-62). Voor het kwantitatieve deel zijn door 1337 leerlingen klassikaal uitgebreide vragenlijsten ingevuld. Binnen de scholen werd hierdoor een maximale (100%) response bereikt. In dit artikel benutten we onderdelen uit de vragenlijsten van 610 autochtone jongeren (340 jongens en 270 meisjes) en 90 Turkse jongeren (35 jongens en 55 meisjes).

Het gaat hierbij alleen om vragenlijsten ingevuld door jongeren van wie beide ouders in hetzelfde land zijn geboren, zodat de mogelijke invloed van 'culturele factoren' op de opvattingen van de jongeren over diefstal, geweld en straf zo goed mogelijk te bepalen zijn.

De vragenlijsten die in het kwantitatieve deel van het onderzoek zijn gebruikt, zijn zo geconstrueerd, en de afname ervan is zodanig vormgegeven dat het serieus invullen ervan optimaal gegarandeerd was (De Boer, 2008: 43-52). Het gaat om aantrekkelijk vormgegeven, afwisselende en wat betreft taalgebruik eenvoudige werkboekjes, waaraan onder supervisie van de onderzoek-

ster een vol lesuur lang werd gewerkt door de leerlingen. De 'bias' van sociaal-wenselijke antwoorden is bij dit soort onderzoek aanwezig, maar werd bij alle vijf de etnische groepen geacht in gelijke mate van toepassing te zijn. Bij de constructie en uitvoering van het kwantitatieve onderzoek zijn beschikbare methodologische richtlijnen maximaal benut (zie bijvoorbeeld: Baarda & De Goede, 1995; Dillman, 2000; Bernard, 1994; Whiting & Whiting, 1977; Whiting, 1988; Boonstra, 1990; Newman, 1976; Boumans, 1998).

De vragenlijst bevatte vier categorieën vragen: over persoonlijke gegevens, diefstal, geweld en over straf. In dit artikel worden uitsluitend de volgende data benut:

- Antwoorden op de vraag naar het aantal jaren dat de jongere in Nederland woont (variabele aangeduid als 'JAARINNED').
- Antwoorden op de vraag of je al dan niet geweld mag gebruiken om je goede naam (eer) te verdedigen (variabele aangeduid als 'EERZELF'). De antwoordcategorieën waren: 'ja', 'soms', 'nee' en 'geen idee'. In de analyse zijn de categorieën 'ja' en 'soms' samengevoegd en is het antwoord 'geen idee' buiten beschouwing gelaten.
- Antwoorden op de vraag of je al dan niet geweld mag gebruiken om de goede naam (eer) van je familie te verdedigen (variabele aangeduid als 'EERFAMILIE'). Voor de antwoordcategorieën geldt hetzelfde als bij de voorgaande variabele.
- Antwoorden op een casusvraag waarbij aan jongeren aan de hand van een voorbeeld werd gevraagd hoeveel jaren gevangenisstraf zij (als rechter) zouden geven voor een geval van eerwraak (variabele aangeduid als 'STRAFMAAT'). Aan leerlingen werd hierbij de volgende casus voorgelegd: 'een meisje van 16 jaar is doodgeschoten, omdat zij samen met een jongen wegliep'. Ze moesten een aantal jaren gevangenisstraf aangeven (tot een maximum van twintig jaar).
- Antwoorden op een casusvraag waarbij aan jongeren aan de hand van een voorbeeld werd gevraagd of zij culturele achtergronden van een dader zouden meewegen bij de bestraffing van een (aan eer gerelateerd) delict (variabele aangeduid als 'ZELFDESTRAF'). De casus was als volgt: 'Selma en Said komen uit een land waar je bijna geen straf krijgt als je een man vermoordt die je vrouw lastig valt. In Amsterdam valt een man Selma lastig. Said vermoordt die man. Wat moet er met Said gebeuren?' De antwoordcategorieën voor de leerlingen waren: 'Said moet weinig straf krijgen, net als in zijn eigen land', 'Said moet dezelfde straf krijgen als anderen in Nederland' en 'Ik heb geen idee'. In de analyse is het antwoord 'geen idee' buiten beschouwing gelaten.

Tabel 1 bevat de beschrijvende maten voor alle genoemde variabelen.

Tabel 1. Beschrijvende maten voor de variabelen EERFAMILIE, EERZELF, STRAFMAAT, ZELF-DESTRAF, en JAARINNED.

variabele	autochtone jongeren	Turkse jongeren	totaal
EERFAMILIE			
geweld toestaan	43% (235)	88% (72)	49% (307)
geweld niet toestaan	57% (311)	12% (10)	51% (321)
EERZELF			
geweld toestaan	34% (190)	79% (63)	40% (253)
geweld niet toestaan	66% (367)	21% (16)	60% (383)
STRAFMAAT			
gemiddelde in jaren	18,0 (604)	12,3 (84)	17,3 (688)
standaarddeviatie	4,1	6,2	4,8
ZELFDESTRAF			
zoals in Nederland	99% (579)	84% (62)	97% (641)
zoals in land van herkomst	1% (9)	16% (12)	3% (21)
JAARINNED			
gemiddelde	14,6 (610)	13,4 (90)	14,4 (700)
standaarddeviatie	0,89	3,65	1,59
N	610 (309 jongens)	90 (46 jongens)	700 (355 jongens)

Analyse

We gaan na of er sprake is van verschillen tussen Turkse en autochtone jongeren in hun opvattingen over eer gerelateerd geweld en de passende straffen. Voor de dichotome variabelen EERFAMILIE, EERZELF en ZELF-DESTRAF gaan we eventuele verschillen na met behulp van logistische regressieanalyses, voor de continue variabele STRAFMAAT toetsen we eventuele verschillen in gemiddelden met behulp van een variantieanalyse. In zowel de logistische regressieanalyses als in de variantieanalyse nemen we de variabelen 'seks' (jongen = 1, meisje = 0) en de verblijfsduur in Nederland (JAARINNED) op als controlevariabelen.

Voor elk van de drie dichotome variabelen vinden we significante verschillen tussen autochtone en Turkse jongeren, gecontroleerd voor de seks van de leerling en zijn/haar verblijfsduur in Nederland (zie tabel 2). Bij het toedelen van de STRAFMAAT in aantal jaren voor het doodschieten van een zestienjarig meisje omdat zij samen met een jongen wegliep, is het verschil in gemiddelden tussen autochtone jongeren (achttien jaar gevangenisstraf) en Turkse jongeren (twaalf jaren gevangenisstraf) in een variantieanalyse significant ($F_{1,685} = 116,51; p < 0,001$). Indien we kijken naar de resultaten van de covariantieanalyse in tabel 2, dan blijft dit significante verschil bestaan onder constant houden van de verblijfsduur in Nederland. Wel dient bij dit resultaat

te worden aangetekend dat van de negentig Turkse jongeren er veertien niet in Nederland zijn geboren en dat vanwege het verschil in steekproefvarianties in de variable STRAFMAAT tussen autochtone en Turkse jongeren, aan de assumptie van gelijke populatievarianties niet wordt voldaan.

Tabel 2. Resultaten van logistische regressieanalyses (op de variabelen EERFAMILIE, EERZELF en ZELFDESTRAF) en covariantieanalyse (op de variabele STRAFMAAT); regressiecoëfficiënten; (standaardfouten).

	EERFAMILIE		EERZELF		ZELFDESTRAF		STRAFMAAT	
constante	-0,64	-0,78	-1,21	-1,55	4,85	5,48	18,27	17,03
jongen	0,70*** (0,17)	0,69*** (0,17)	0,90*** (0,18)	0,99*** (0,18)	-1,06* (0,52)	-1,06* (0,52)	-0,51 n.s. (0,34)	-0,53n.s. (0,34)
Turkse jongere	2,29*** (0,35)	2,30*** (0,36)	2,12*** (0,30)	2,14*** (0,31)	-2,58*** (0,47)	-2,60*** (0,48)	-5,71*** (0,52)	-5,64*** (0,53)
verblijfsduur		0,01 n.s. (0,07)		0,02 n.s. (0,06)		-0,04 n.s. (0,11)		0,09n.s. (0,12)
(pseudo) R ²	0,16		0,18		0,19		0,15	
N	627		637		662		688	

*** p < 0,001; * p < 0,05; n.s. = niet significant.

Wat betreft het toestaan van geweld om de goede naam (eer) van de familie te verdedigen, is de kans op een 'ja' antwoord bij Turkse jongeren bijna tien keer hoger dan voor autochtone jongeren ($\exp(B) = 9,86$). Op de vraag naar het toestaan van geweld om je eigen goede naam (eer) te verdedigen, is dat ruim acht keer hoger ($\exp(B) = 8,30$). In de 'Selma en Said casus' (variabele ZELFDESTRAF) is de kans op 'eenzelfde straf als in Nederland' antwoord dertien keer hoger bij de autochtone jongeren dan bij de Turkse jongeren ($\exp(-B) = 13,14$). Ook hier blijven de verschillen bestaan indien de verblijfsduur in Nederland in de analyse wordt opgenomen.

Conclusie en aanbeveling

Turkse jongeren in Nederland denken wezenlijk anders over de toelaatbaarheid van aan eer gerelateerd geweld dan autochtone jongeren. Zij zijn ook milder in de (hypothetische) bestraffing van dergelijk geweld dan autochtone jongeren. Hoewel de grote meerderheid van de Turkse jongeren vindt dat buitenlandse daders in Nederland geen strafvermindering wegens 'culturele achtergrond' zouden moeten krijgen, zijn er ook op dit punt significante verschillen met autochtone jongeren. Ook wanneer rekening is gehouden met de sekse van de leerling en de lengte van de verblijfsduur van de Turkse

jongeren in Nederland, blijft er een fundamenteel en significant verschil in opvattingen bestaan ten opzichte van autochtone jongeren. De bevindingen zijn in overeenstemming met wat in de eerste verwachting werd geformuleerd, en geven geen steun aan het socialisatiemodel.

Opvattingen over eer en eer gerelateerd geweld blijken dus tamelijk persistent te zijn in de sociaal-culturele oriëntatie van de Turkse jongeren. Een factor die dit wellicht verklaart, is de zeer sterke sociale en culturele oriëntatie op de 'eigen kring' van de (transnationale) Turkse gemeenschap in Nederland. De zeer sterke familiebinding, preoccupatie met de 'goede naam van de familie' en de angst voor roddel binnen de Turkse gemeenschap – factoren die uitvoerig zijn gedocumenteerd voor de Turkse gemeenschap in Nederland – kunnen in dit verband eveneens een rol spelen (De Vries, 1987, 1993; Yesilgöz, 1995; Görts, 2000; Van Eck, 2001; Van der Zee, 2006).

Overigens kennen de voorafgaande analyses enige beperkingen. De bevindingen zijn slechts geldig voor Turkse en autochtone jongeren in het vmbo-onderwijs in de grote steden en kunnen niet zonder meer gegeneraliseerd worden naar alle Turkse jongeren in Nederland. In vervolgonderzoek zou een vergelijking met leerlingen in het hoger onderwijs (hbo bijvoorbeeld) interessant zijn. Bovendien is bij de vragen niet gedifferentieerd tussen verschillende vormen en maten van geweld in kwesties van persoonlijke eer en eer van de familie. Niettemin wordt uit voorgaande analyses duidelijk dat in Nederland geboren en getogen jongeren van Turkse afkomst opvattingen hebben over eer en eer gerelateerd geweld die zeer sterk afwijken van de opvattingen zoals die gemiddeld leven onder autochtone jongeren.

De resultaten zijn relevant voor het overheidsbeleid, omdat men bij campagnes over eer gerelateerd geweld niet van de veronderstelling mag uitgaan dat 'het probleem' zich bij de tweede generatie vanzelf oplost, dankzij veranderende culturele identificaties. Dit blijkt immers niet het geval te zijn. Acties van de overheid met betrekking tot het terugdringen van eer gerelateerd geweld kunnen zich daarom beter uitstrekken tot de Turkse gemeenschap als geheel.

Noten

- * Madeleine de Boer is antropologe en criminologe. In 2008 promoveerde zij op een vergelijkend onderzoek onder vijf groepen vmbo-leerlingen met een verschillende etnische achtergrond naar opvattingen over diefstal, geweld en straf. Correspondentie: madeleinedeboer@gmail.com
- * Wim Jansen is als docent/onderzoeker verbonden aan het Departement Methoden & Technieken en aan de onderzoeksschool ICS, faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht. Hij publiceerde onder meer over sociale stratificatie en mobiliteit, inkomensongelijkheid en 'statistical graphics'. Correspondentie: w.janssen@uu.nl

Literatuur

- Baarda, D.B. & Goede, M.P.M. de (1995). *Basisboek methoden en technieken. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Houten: Educatieve Partners Nederland/Stenfert Kroese.
- Bernard, H.L. (1994). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage.
- Boer, M.S. de (2008). *Culturele diversiteit in opvattingen over misdaad en straf onder leerlingen van het VMBO*. Proefschrift Universiteit Utrecht. Amsterdam: Boom juridisch.
- Boonstra, J.G. (Red.) (1990). *Met het oog op taal. Achtergrondinformatie voor leraren*. Den Bosch: KPC.
- Boumans, L.P.C. (1998). *The syntax of code switching. Analysing Moroccan Arabic/Dutch conversations*. Tilburg: Tilburg University Press.
- COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement (2005). *Ernstig eengerelateerd geweld: Een casusonderzoek*. Den Haag.
- Dagevos, J. & Schellingehout, R. (2003). Sociaal-culturele integratie: contacten, cultuur en oriëntatie op de eigen groep. In: J. Dagevos, M. Gijsberts & C. van Praag (Red.), *Rapportage Minderheden 2003. Onderwijs, arbeid en sociaal-culturele integratie* (pp. 317-362). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Dialektopoulos, Th. (2003). *Van tweeën een. Bicultureel-tweetalige socialisatie van Griekse leerlingen in Nederland*. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen. Groningen: Regenboog.
- Dillman, D.A. (2000). *Mail and internet surveys. The tailored design method*. New York etc.: John Wiley & Sons, Inc.
- Elich, J.H. (1987). *Aan de ene kant, aan de andere kant, de emigratie van Nederlanders naar Australië 1946-1986*. Proefschrift Universiteit Leiden. Delft: Eburon.
- Görts, C.A. (2000). *The significance of personal relationships in cultural perspective: A comparison of individualistic and collectivistic cultures*. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam. Ridderkerk: Ridderprint BV.
- Gowricharn, R.S. (2002). *Het omstreden paradijs. Over multiculturaliteit en sociale cohesie*. Oratie Universiteit van Tilburg. Utrecht: Forum.
- Newman, G.R. (1976). *Comparative deviance. Perception and law in six cultures*. New York: Elsevier.
- Schräder, A., Nikles, B.W. & Gries, H.M. (1976). *Die zweite Generation: Sozialisation und Akkulturation Ausländischer Kinder in der Bundesrepublik*. Kronberg: Athenäum.
- Vries, M.H. de (1987). *Ogen in je rug: Turkse meisjes en jonge vrouwen in Nederland*. Alphen aan den Rijn: Samsom.
- Vries, M.H. de (1993). Turkse meisjes in Nederland. De veranderende rol van roddel. *Migrantenstudies* 1, 32-48.
- Whiting, B.B. & Whiting, J.W.M. (1977). *Children of six cultures: A psycho-cultural analysis*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Whiting, B.B. (1988). *Children of different worlds: The formation of social behavior*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Yesilgöz, Y. (1995). Allah, Satan en het recht: communicatie met Turkse verdachten. Proefschrift Universiteit Utrecht. Arnhem: Gouda Quint.
- Zee, R. van der (2006). *Eerwraak in Nederland*. Antwerpen: Uitgeverij Houtekiet.